

a petyhüdt arcon önelégült rózsák,
csak a szempár sóvárgása örök –
oly ismerős; tombol, ha alkalom kínálja,
a segéderők orgiája.

Ungváry Rudolf

EGY FOGALOM KIALAKULÁSA

Nem zsidó stációk

A szó megtapadása

A nyár végén érkeztem haza Debrecenből több hónapos távollét után. Még nem vagyok iskolás. A gyerekszobában játszunk a legközelebbi barátommal, Miklóssal. Az ő ajtajuk és a miénk egymás mellett nyílik a harmadik emeleti függőfolyosó egyik sarkában. Hol én csöngetek be hozzájuk, hol ő mihozzánk. Naponta számtalanszor. Kamaszkorunk végéig eltartó barátság volt.

Halványzöld és világossárga gyerekszobabútorok, beeső napfény a sárgás, parkettás padlón. Ülünk a játékok között. Apám lép be a szobába, éppen hazaérkezett, késő délután lehet. Miklós felugrik, odaszalad hozzá, arcon csókolja; apám viszonozza. Csodálkozom, de néma maradok. Ez azért eddig nem így volt.

Amikor elment, megkérdeztem apámat. – Én vagyok a keresztapja – mondta. Ennek a mondatnak a csengésére hatvanöt év távolából is emlékszem. Nagyon figyelhettem.

Én az ágyban, lefekvés előtt imádkoztam: „Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik már a szemem...” Körülöttem ez komolyan volt véve, és én is komolyan vettem.

Biztos, hogy még más is mondott apám, talán anyám is. Hogy átkeresztelkedtek, katolikusok lettek, akárcsak mi. És válaszaikban kimondatlanul biztosan benne volt, hogy ez az átkeresztelkedés valamivel összefügg, és ehhez a valamihez valami más is, valami még a valaminél is további tartozik. Valami, amit kell. Tenni kellés. Az erre vonatkozó akkori érzésemet, ezt a megfogalmazástól még távol eső állapotot szinte még ma is tetten tudom érni magamban. Belém vésődött, noha nem volt meglepetés. A megcsókolás meglepetés volt. A magyarázat s mögötte az a távoli észlelés az öntudatlanságom mélyén a kellésről nem volt meglepetés. Ugyanis nem meglepődve közölték. Következésképp természetes volt.

De valami mégsem volt természetes. Különben nem lepett volna meg, hogy megcsókolta apámat. Ha nem lepett volna meg, akkor azt kellett volna tudnom, hogy ugyanazok, mint mi. Ha meglepett, akkor meg azt kellett tudnom, hogy nem ugyanazok, mint mi. Csak nem ismertem még, amit tudtam. Ekkor megismertem. Holott a szó nem lehetett új.

A „zsidó” szót ettől a pillanattól kezdve nemcsak ismertem, hanem tudtam is. Ebbe a szoba ott akkor tapasztalat költözött. Önálló életre kelt, és ettől kezdve már nem

voltam az ura. Nem én használtam többé, hanem az használt engem. Addig csak hordoztam, akár ezer másikat. De lehet, hogy éppen fordítva van? Hogy addig csak a szó határozta meg, mit mondok, ettől kezdve viszont egyre inkább tőlem függött, hogyan fogom használni?

Hatéves voltam és 290 napos. Még nem jártam iskolába. 1943. augusztus 27-e volt, péntek.

1944. május 25., csütörtök. 7 év és 197 nap

1944-ben nagyon korán fejeződött be a tanítás, első osztályos bizonyítványom szerint április 5-én. Két nappal korábban volt az év első nagy amerikai légitámadása. Emlékszem, ahogy a szirénák megszólalásának pillanatában az egész iskolát azonnal hazaküldték. Nem vettem komolyan. Afféle felnőttingékedés, inkább az ő ügyük, semmint az enyém. Élveztem a néptelen utcákat, hallottam a lépteimet a szokatlan csendben. Bámészkodva sétáltam. Mivel nem érkeztem haza, anyám feljött a pincéből, félretolta a kapuban álló házbeli légóparancsnokot, és elindult értem az iskolába. Félúton talált rám, feldúltan, megszidott. Igazából ő sem fogta (még) fel, mi a valóságos helyzet. Svájc az ő számára még mindig túl közel lehetett. Szerencsénkre nem a város északi felét bombázták, ahol mi laktunk, hanem a déli részeit. Utána megint elküldtek egy hónapra Debrecenbe, a nagynéném város szélén fekvő kertes házába, ahol az előző évben is voltam. Ott, az ő kétholdas kertjükből néztük más gyerekekkel együtt a közeli repülőtér fölött röpködő magyar elfogó vadászokat és közelfelderítőket, ahogy gyakorolják a kijutást a dugóhúzóból. Közben Budapesten egyik bombázás érte a másikat. A családunk pedig kiköltözött az egyik szomszédos faluba, Pilisborosjenőre, csak apám maradt hét közben Pesten, dolgozott.

Május végén érkeztem haza a pesti lakásunkba, ahová anyám a faluból értem jött. Másnap együtt indultunk Pilisborosjenőre. Még otthon két dolgot elmagyarázott. Röviden, mégis szinte mesélve, ahogy mindig szeretett beszélni, és németül, ahogy egymás között beszélünk. Azt mondta, hogy ne ijedjek meg, amikor majd átszállunk Budán a villamosra, és az elindul, mert annak is olyan a hangja induláskor és megálláskor, mint a szirénának, de ez nem szirénahang, ezek ilyen villamosok. („Stukák”, hallottam később a nevüket, mert a zuhanóvadászok hangjára is emlékeztettek.) A másik, hogy látni fogok embereket, akiknek sárga csillag van a mellén. Ők zsidók. „Sie sind Juden.” Magyarázat nélkül. De teljesen anélkül. Mégis, valamit nagyon felfogtam, noha nem pontosan megfogalmazva tudtam, amit ebből tudnom kellett: ezt azért mondja, mert elejét akarja venni, hogy netán mások előtt, hangosan kérdezzem meg. Azt is felfogtam tehát, amit elhallgatott, különben nem emlékeznék ma világosan arra, hogy nem mondott többet.

Aztán ott, a Margit híd budai hídfőjénél, ahol a Buda északi határáig közlekedő villamos belső végállomása most is van, ahogy mentünk a megálló felé – hátunk mögött a híd, jobbra tőlünk a kis park, azon túl a Duna kikövezett, mellvédes partja –, és átvágtunk a kis aszfaltozott térségen, a sugárzó fényben az emberek között tényleg megpillantottam egy vékony, magas, világosszürke öltönyös férfit sárga csillaggal a mellén, ahogy ment a többi járókelő között valahova. A csillagot leszámítva olyan volt, mint a többiek. A villamos után még trolibuszra szálltunk, akkor ez járt a város ürömi határáig, és onnan gyalog tettük meg a négy kilométeres utat a faluig. Ott senki sem viselt csillagot. Sváb falu volt, mindenkivel tudtunk németül beszélni.

1944. június 7., szerda. 7 év és 210 nap

Késő délután a Pilisborosjenő és Üröm közötti határban az aratás vége felé járnak. Szaladgálok a tarlón mezítláb, akárcsak a közeli földeken aratók gyerekei. Egyszerre csak messzebről futva érkezik néhány nagyobb gyerek, hátuk mögött éppen nyugszik a nap, vörvörös a látóhatár a leszálló korongtól meg a távoli portól, és kiabálják: „partra szálltak”. A sváb gyerekek németül – „sie landeten” –, a magyarok magyarul. Akkor már tudtam, merre van nyugat, Franciaország, az atlanti fal, a partraszállás arra van, amerre éppen nézek, a lángvörös látóhatáron túl. Anyámtól a 7. születésnapomra Kogutowitz Manó minden évben megjelenő iskolai atlaszát kaptam ajándékba. Mélyzöld síkságok, melegbarna hegyek, sötétkék folyók és a tavak, égővörösén satírozott országhatárok. Vastagon pontozott vörös vonal jelöli a visszacsatolt magyar területeket. A térképpel feküdtem és keltem, és ismertem már minden ország fővárosát. Tudtam, hogy hol az Atlanti-óceán. A hírtől hirtelen megváltozott számomra a látóhatár. Érezni kezdtem az irdatlan távolságot, amely az esemény helyszínétől elválasztott. Valami mérhetetlen éreztem, mert valami ilyesmi tapadt a hallott szavakhoz, melyeket aztán mi is kiáltoztunk. Amikor a felnőttek egymás között korábban a partraszállás lehetőségét említették, a hallott szavakhoz ugyanez tapadt hozzá. Az előérzet mérhetetlensége. A felfoghatatlan. Most itt van. És véletlenül éppen vörös volt az égája is. Lelkemben valami egy pillanatra a földbe gyökerezett. Olyasféle keletkezett benne, hogy „most mi lesz”. És átsuhant a szemem előtt annak a sárga csillagot viselő férfinak az emlékképe. Önfeledt voltam közben, mert mégis mintha minden magától értetődnék. Ma nem értem, hogy Gellért Miklós miért nem jutott az eszembe. Vagy akkor már ő is be volt csomagolva abba a fogalomba, hogy zsidó? És ezért rá nem kellett már külön gondolnom?

1944. július 25., kedd. 7 év és 258 nap

A Dél-Olaszországból felszálló (ezt akkor már tudtam) 15. amerikai légi hadsereg (15th Air Force) (ezt így pontosan viszont nem tudtam) B24-es Liberátorai és B17-es repülő erődei (ennyire pontosan ezt sem tudtam, de láttam őket) szinte minden héten Budapest fölé repültek. A távoli város szirénái már félórával korábban felbúgtak, hosszú, elnyújtott hangjuk az ürömi dombok, majd a két falu közötti szántóföldek fölött legyengülve ért el a faluig. A repülők olykor északnyugat felől érkeztek, az esztergom–pilisvörösvári völgyet követték, éppen a falunk fölött szálltak el. Később rekonstruáltam, hogy ilyenkor előbb Almásfüzitőt és a szőnyi olajfinomítót bombázták. Halk morajló zúgás jelezte jöttüket, hamar feltűntek az apró, kereszt formájú feketés alakzatocskák az irdatlan magasságban, két vagy négy párhuzamos, fehér kondenzcsíkot húzva maguk után. Néhány pillanat, és máris szinte beborították az eget, amint áthaladtak Észak-Buda és Pest felé. A falu határában elhelyezett légelhárító ütegek felugattak, és fönt, az ég végtelen kékjében apró, hirtelen szétterülő fehér pamacsok jeleztek a lövedékek robbanásait. Ezüst alumíniumszálak szálldogáltak lefelé (még nem értettük, hogy a bemérő lokátorok hanghullámait voltak hivatva zavarni).

Egyszer a falu szélén az egyik ház padlásfeljáróján üldögélve figyeltük a Pest északi részén emelkedő füstoszlopokat. A légiriadó a végéhez közeledett, talán már le is fűjták, amikor nyugatról, a Csúcs-hegy felől egészen alacsonyan, alig néhány száz méternyire a földtől egy négymotoros amerikai nehézbombázó bukkant föl. Két motorja nem működött, szinte csigalassúsággal szelte át a Solymári-völgyet és a falu délnyugati végén a Kövesbérc erdejét. Az Üröm és Borosjenő közötti Templom-földeken az ütegek legénységének ideje sem volt a felkészülésre. Két-három beméretlen, a sötét géptest közelében robbanó lövésre futotta. A repülőgép tőlünk talán 600-700 méterre haladt

el a körülötte keletkezett fekete lőporfüstben, alig bírt átemelkedni a Nagy-Kevély déli nyúlványát alkotó ezüst-hegyi sziklás gerincen. Láttuk az üvegezett orrban a fekete alakokat.

Nem emlékszem félelemre. Csak évtizedekkel később, felnőttkoromban álmodtam fölöttem megjelenő repülőgépekről, rettegve, hogy a hamarosan lefelé induló bombáit nem fogom tudni kikerülni.

Elterjedt a híre, hogy a repülőkről robbanó ceruzákat és játékokat dobnak le. Egyszer láttunk a határban, a Laza-rét szőlői között egy rongybabát az úton. Elhívtuk a katonákat, akik elvitték. Valaki azt mondta, a zsidók dobják le.

1944. október 28., szombat. 7 év és 353 nap

Késő ősszel visszaköltöztünk pesti lakásunkba. A házbeli gyerekek a bombázásokat a pincében élték át. Nem hitték el, amit a repülők fehér csíkjairól és a mellettük felfúvódó fehér pamacsokról meséltem. Azon meg, hogy Brazília fővárosa Brazília, csak röhögtek: micsoda hülyeség – „akkor Magyarország fővárosa Magyarország, höhöhö”? Gyorsan dühbe jöttem, összevesztem velük. Gyűlöltem őket, elvesztettem a fejem. A lépcsőházban leordítottam nekik: – Hülye, marha, zsidó, dög! – Éreztem, hogy nem kellett volna, mert egy kicsit, egészen kicsit nagyobb csönd lett egy pillanatra. Azt reméltem, majd elfelejtik.

1944. november 30., csütörtök. 8 év és 21 nap

A házunk csillagos ház lett, olyan, amelyben lakhattak zsidók. Mi néhány nem zsidó családdal együtt maradtunk. A többi házbeli gyerekekkel együtt mindig a gangokon meg a lépcsőházban játszottam. Egyik nap váratlan mozgás támadt. Emberek mentek lefelé a lépcsőn batyukkal, bőröndökkel. Egy nő a korlátot fogta, nézett lefelé, és sírt. László Sándor, velem együtt szintén árja (ezt akkor már pontosan tudtam), egy évvel volt idősebb nálam. Többet tudott, mint én. Azt mondta, hogy az a nő a rokonai után nézve sír. Neki is mennie kellett volna, de sikerült felmentetnie magát. Volt valami a hangjában. Máig sem tudom, mi: elítélés? De mit ítélt el?

Miklós akkor még velünk volt. Nincs emlékem róla, hogy ők mikor mentek el a gettóba. Azt sem tudom, hogy miért nem emlékszem épp az ő távozásukra. Pedig a legközelebbi barátom volt.

1944. december 2., szombat. 8 év és 23 nap

Anyám időnként visszament Pilisborosjenőre, hogy élelmiszert, főleg tejet vegyen. Akkor már csak gyalog lehetett odajutni; a villamos végállomásától már nem járt semmi. Egy ilyen alkalommal találkozott a bécsi országúton a deportáltak egyik menetével. Évekkel később már tudtam, hogy az Újlaki Téglagyár óbudai telepéről nyugatra indított egyik gyalogmenetet láthatta. Hazaérve beszámolt róla. Svájci lévén nem volt félnivalója. Mégsem emlékszem, hogy a tényeken kívül bármi mást mondott volna. Kizárólag a pusztá tényeket. Ahogy az embereknek menetelniük kellett, tömegben. Nyilván elhangzott, hogy „zsidók”, akkoriban ez gyakori szó volt. Akkor váltott csak hangot, és valószínűleg ezért jegyeztem meg, amit így mondott, amikor egy fiatal nőről mesélt, aki selyemharisnyát és magas sarkú cipőt viselt. Még azt is mondta, hogy szép volt. Az a nő egyfolytában zokogott, „sie hat nur geweint”, a púder meg a rúzs teljesen szétkenődött az arcán. Már alig vonszolta magát. Anyámnak halálosan komoly volt a hangja, ahogy szinte magából kikelve azt mondta, hogy ilyen időkből az embernek már reggel úgy kell kelnie, hogy eleve megfelelően öltözzön.

Évekig gondolkodtam a dolgon. Nekem mindig van túrabakancsom, és a gyerekeimnek is továbbadtam a figyelmeztetést. De ma már nem tartom biztosnak, hogy az a fiatal nő hibásan cselekedett. Lehet, hogy nem volt más lehetősége, mint hogy úgy öltözködjék, akár bármely nem zsidó úrinő, aki úgy véli, árjaként biztonságban van. Hogy éppen a bakancsával ne szúrjon szemet. Véletlenül mégis igazoltatták.

Akkor még nem tudtuk, hogy Miklós mamája is az egyik menetben volt.

1944. december 14., csütörtök. 8 év és 35 nap

Már Pest déli részén állt a front, a távolból hozzánk is elhallatszott az ágyúdörgés halk moraja. A forgalom zavartalanul zajlott, a járdákon emberek siettek a piac felé vagy vissza, lovas szekerek haladtak el az úttesten, a paták csattogtak, nagy ritkán autó is elhúzott. Néha utcaseprő is föltűnt, hogy összesöpörje az elhullajtott lótrágyát. Még működött minden, akár békeidőben. Az utca szemközti oldalán, a mésztelep deszkapalánkján plakátok jelentek meg. Hullák voltak rajtuk láthatók, testükről helyenként még a bőr is lefoszlott. A szöveg arról tájékoztatott, hogy a frontvonal előtt orosz és zsidó kémek jelentek meg. Ezek lehettek a hullák. Hosszan és borzongva néztem őket.

1944. december 25., hétfő. 8 év és 46 nap

Karácsony estéjétől a pincében laktunk. Az utca már nagyon veszélyes lett. A forgalom teljesen megszűnt. Karácsony másodnapjának reggelén, kihasználva szüleim figyelmetlenségét, fölmerészkedtem a kapualjba. Kinézve a félig nyitott kétszárnyú kapun, az úttest szélén, majdnem a járda mellett, de arra ferdén egy hason heverő emberi tetemet pillantottam meg. Rettegtem tőle, és mégis mágnesként vonzott. Mielőtt még a kapu környékén lebzselő felnőttek bármelyike felfigyelt volna rá, bensőmben remegve odamerészkedtem a közelébe. Lenszőke hajú nő, kabátban, a jobb keze a tarkójára csapódott, kilátszott barna pamutharisnyás lába a szoknya alól. Bakancsban. Feltűnt, mennyire poros az egész test. Szörnyen poros volt. Még fűrészpör is volt a haján. Néhány méterrel távolabb, a Váci út felé egy másik hulla, az úttest közepén. Nem tudom, honnan, de tudtam, hogy zsidó. Lehet, hogy mondták.

Hamar visszarángattak, nem mehettem tovább. A későbbi halottakat, az utcai harcokban elesett német katonákat már csak azután láthattam, amikor átment rajtunk hetek múlva a front.

Délben apám, aki kimerészkedett a környékre, mesélte, hogy teherautókról hullákkal szórták végig a Lehel utat is. Biztosan mondta, hogy a nyilasok. Csak felnőttként tudtam meg, hogy a zuglói nyilasházban meggyilkoltakkal szándékosan tették ezt, egész Angyal földön, megfélemlítésül. Azért volt annyira poros az a szőke nő, mert sokáig heverhetett különböző pincékben, amíg föl nem került a teherautóra, és le nem dobták éjjel a rakfelületről. Lehet, hogy a teherautón előzőleg fűrészarut, deszkákat szállítottak.

1945. január 22., vasárnap. 8 év és 73 nap

Már egy hete, hogy január 16-án átment rajtunk a front. A ház előtti úttesten még ott heverték szanaszét a mélysötét-zöldes egyenruhás németek holtteste. Az egyhetes hullamerevségtől úgy lehetett őket megemelni, akár a fatönköket, egyenes maradt a testük. A házban lassan mindenki felköltözött az emeleti lakásokba. A napfényes délelőttön állok a negyedik emeleti folyosón László Sanyi lakása közelében, és kenyeret eszem. A szüleim hónapokkal korábban nagy kartondobozokban vékony, megszáritott kenyérszeleteket raktak el. A pincében hetekig ezt ettük. Vízbe mártva anyám vékonyan megkente valami kevés lekvárral. Épp majszoltam, amikor alattam, a harmadikon megér-

keztek Miklósék. Láttam, ahogy a lépcsőház felől végigjönnek a lakásuk felé. Akkor érkeztek meg a gettóból. Miklós mamája felnézett, meglátta, hogy kenyeret eszem. Felszól: – Látom, nektek kenyeretek is van! – Félelem és megszegyenyülés vett erőt rajtam. Tehetetlennek éreztem magam, amiért semmit sem vagyok képes elmagyarázni.

1945. január 23., hétfő. 8 év és 74 nap

Gellért Miklós mamája másnap elmesélte anyámnak, anyám meg később nekem, hogy kijárt engedély nélkül a gettóból, elfogták, és bekerült az egyik téglagyári menetbe. Két nap múlva megszökött, egy parasztcsaládnál bújt meg, majd néhány nap alatt visszajött Pestre, a gettóba. Neki túracipője volt.

1945. május 12., szombat. 8 év és 184 nap

Játszunk a gangon, a lépcsőház közelében. Megint összeveszem a többiekkel. És akkor László Sándor odaszól nekem: hogyan is zsidóztam én nemrég a lépcsőházban. A halálos rémület, ahogy ez ott, abban a pillanatban elfogott.

1945. július 17., kedd. 8 év és 250 nap

A nagymamám lakásajtaja előtt állok a gangon, a nyitott konyhaablak mellett. Felülről ferdén beesik a napsugár, minden ragyog. A lépcsőház homályából egyszer csak előlép egy nagyon rövid, alig egycentis hajú, sovány, vékony nő. Valami hátizsákféle van rajta. Ebben a pillanatban érkezhetett, valahogy érzem rajta, hogy messziről jöhetett. Lassan lépdel, mint aki semmit sem akar elveszni hagyni abból, amit ezekben a pillanatokban lát. A lakásuk felé tart, amely a nagyanyámén túl van, a folyosó másik felében. A konyhaablak előtt megáll, bepillant. Meglátja nagyanyámat. Az is meglátja őt. – Megérkezett, Radóné! – mondja a nagyanyám. Radóné válaszolt, valamivel hosszabban beszélt, de nem tudom felidézni.

A zsidó fogalmának kialakulása befejeződött. 1,9 év, azaz 23 hónap, azaz 690 nap alatt. A nyolcadik évben. Minden más, ami utána következett, már csak árnyalás.

Markó Béla

AZTÁN BEZÁRULSZ

Aztán bezárulsz: érett szilvaként
feszülsz körös-körül, csupán a szár
helyén botlik meg egy kicsit a fény,
ahogy áttetsző ujja körbejár

rajtad, és meg-megáll, akárcsak én,
megpihenteti forró ujjbegyét
a telt, mosolygó szilvák köldökén,
s megvilágítja még a fák hegyét,

mielőtt a sötétség ránk borul,
s odakint minden szertesét gurul,
mert minden teljes, minden önmaga,

kint zárt, bent üreges az éjszaka,
alszunk benne, mint két külön egész,
s ismét egymásba nyit az ébredés.

TALÁLD KI MAJD

Leválnak idei testünk a csontról,
gyűrődés, ránc, sebhely, minden lehull,
a szemgolyó, mint szilva, elgurul,
s az áttetsző váz alig-alig gondol

egy súrlódást, egy reccsenést, egy szürke,
nehézkésen felszálló verebet,
már csak az üres bordák fénylenek,
ahogy a hó gyorsan pergő ezüstje

átfut közöttük, és fehér kupacba
gyűl lent az Isten elaprózott arca,
körültünk már csupa nyersanyag

hever, s formázni ott vannak az ágak,
ugyanazok, de új lombot kívánnak:
találd ki majd ismét az arcomat!

ALAKTAN

Húsomba vágnak, csontomat törik
képzők, ragok, keringő csillagok,
mert egyfolytában rosszul működik
a sok-sok toldalék, felgyúl, ragyog,

aztán kihuny, súrlódik, sistereg,
szorít, elenged, nem tart pontosan,
érezhető, hogy már sokszor, sokan
használták, s éppen úgy illeszkedett

hozzájuk is, csak nagyjából talált,
és életükből egy-egy gramm halált
mindig lehorzolt s magával sodort,

hevült, feszült, és végül elhajolt
a kivel, kihez, kitől és kinek,
s maradt a senkitől és senkinek.

Mesterházi Mónika

FORDÍTVÁ ÉPP

Fordítva épp, mint a vakok,
a látásomra támaszkodok,
és nem botlom el minduntalan,
sőt járulékos haszna van,
pénzt találok például a földön,
vagy nem hagyom, hogy akárki földöntsön.

De ha jön a hübrisz, és az égre nézek,
vagy nem hagy látni valami rossz előérzet,
az úgynevezett lelki szemek
maguk néznek valamiket,
barátok sorsát, a magam helyzetét,
vagy a tülekedőket épp,
hogy az ember micsoda idióta
lemming lett errefelé egy idő óta,

akkor a legkisebb talajhiba elég nekem,
a hübriszért megfizetek a kövezeten,
inflálódnak harisnyák, nadrágtérdek,
valamit felmenőim sorsából megértek,
a nadrágot befoltozom, kidobom,
az önsajnálatot is leápolom,
és egy darabig fokozottan nézek.
Aztán kezdem előlről az egészet.

Lázár Júlia

ISTENTELENÜL

Uram, nagyon csendben ülök.
Várom a következő csapást,
és nem hiszem, hogy te jó vagy.
Nincs ebben semmi új,
bántasz, pedig nem létezel.
Elvetted, akit szeretek,
megaláztad, meggyötörted.
Aztán hagytad, hogy
kereszt alakban vágják
föl a hasát. Életben
tartottad, de majdnem
megölted az anyját.
Orvosok csatáznak
a feje fölött, nem érte.
Pénzt emlegetnek, államot,
embert nem látnak, csak testrészt.
Hatvan ágyon hatvanöt beteg.
Nincs kötszer. Az aggodalmában
nem osztozunk. Örüljön, hogy él
a férje. Ennyire vagyunk képesek.
Uram, nem látod a szemét?
Ha ennél mélyebbre süpped,
a koponya sötétje elnyeli.
Onnan hová zuhan?
Ikercsillag lesz vagy sötét anyag?
Még ne, Uram. Olyan fény
ül a kopasz fején.
A gondolataitól félsz?
A tudástól? Mi az neked?
Egy legyintés, és kioltod a fényt.
Majd világít neked sok zengő bank
és pengő pénzhalom.
Táguló vagy egymásba zuhanó porszemek.
Ha lennél is, neked ez terepaszta,
ahol törnek a játék katonák.